

Vaga general i conflicte d'interessos

written by Jordi Martí i Montllau | 20 de novembre de 2017

«Em vaig trobar amb un amic, independentista, que duu un camió, em va dir que, el dia 8 (de novembre), ell no va poder fer vaga perquè és autònom i tenia un encàrrec a què no podia dir que no. Així que va anar a carregar i va sortir a fer el repartiment, però al final se'n va haver de tornar cap a casa, perquè va trobar-se amb quatre talls a la carretera i, després d'estar-se un munt de temps aturat, no li va restar altra que recular, perquè ja no arribava a temps allí on anava. Aquell dia, em va dir, no sols no havia guanyat res, sinó que va perdre diners.»

Aquestes mateixes paraules, si fa no fa, les vaig sentir a una persona fa pocs dies. Qui les deia estava parlant amb un conegut seu, tots dos, pel que vaig entendre, eren partidaris de la independència del país, i la conversa girava sobre si les accions que van marcar la darrera jornada de vaga general, és a dir, els talls de vies de comunicació i d'estacions de tren eren encertades, en el sentit que contribuïen a fer més forta la causa de la independència, o si, per contra, eren contraproductes, perquè tenien l'efecte no desitjat de crear animadversió en gran part de la població, no únicament entre aquells que s'hi manifesten hostils, sinó també entre els qui no tenen una postura totalment definida, i fins i tot entre els qui hi són favorables. Encara més: els dos interlocutors es demanaven, en darrer terme, si actuacions com les esmentades eren realment justes, perquè només podien fer-se al preu d'afectar les llibertats d'alguns (molts o pocs).

En el fons es tracta del vell problema de si per defensar un dret cap la possibilitat de limitar-ne d'altres, dit altrament: de si és mai lícit, en cas de col·lisió d'interessos, prioritzar-ne uns a uns altres.

Kant va ser conscient d'aquesta paradoxa, i va intentar superar-la argumentant que hi hauria uns deures (i, per tant, uns drets) més perfectes que uns altres, de manera que si en una situació determinada un comportament que fes efectiu un dret en dificultés o n'impedís un altre (perquè els dos drets entressin en conflicte i fossin impossibles de satisfer alhora), el deure de l'agent seria actuar en defensa del dret més perfecte, que no seria d'altre que aquell que comportés conseqüències més adverses de no ser respectat. Així, per exemple, cas que el deure de dir sempre la veritat entrés en conflicte amb el deure de protegir els innocents (com podria passar, posem per cas, si coneguéssim l'indret on s'amaga una família jueva i tal informació ens fos sol·licitada per una patrulla de la Gestapo), caldria decantar-se pel segon deure abans que pel primer (i en l'exemple adduït, caldria, per tant, mentir als sol·licitants de la informació).

Tornant al cas que ens ocupava, el de la vaga del 8 de novembre passat, la qüestió seria si, en nom del dret a pressionar l'Estat mostrant la capacitat del moviment independentista d'incidir sobre el control del territori, resultaria acceptable perjudicar el legítim dret dels qui volen moure's lliurement pel territori i desenvolupar-hi la seua activitat habitual.

Podem pensar que els talls viaris són contraproductius i prendre aleshores una decisió en termes purament pragmàtics (de benefici o de perjudici d'una causa política), però no és aquesta la perspectiva que em preocupa tractar aquí (ni tampoc la raó de fons que amonava els dos interlocutors a qui m'he referit en començar), sinó la perspectiva moral: seria legítim limitar uns drets en nom d'uns altres, o si es vol: uns drets d'uns per defensar uns altres drets dels mateixos (els independentistes) i/o uns drets d'uns altres (els no independentistes)?

Si partíssim de la consideració que ens movem en el terreny de drets legítims i que els objectius perseguits en l'exercici

d'aquests drets són igualment legítims, llavors podríem cercar la solució al dilema formulat en termes de deures/drets perfectes i imperfectes, com feia Kant, i afegir-hi que la justícia efectiva d'uns actes concrets només es pot establir a partir d'una visió global de la situació, perquè, efectivament, un comportament o un fet, pot aparèixer com a injust i rebutjable des d'una perspectiva particular i limitada, però des d'una perspectiva completa i global pot ser que aquest mateix comportament o esdeveniment es mostri perfectament just, adequat i desitjable. Així, per exemple, no cal dir que la mort d'un individu apareixeria a ulls d'aquest mateix individu com una perspectiva negativa, temible, com un escàndol i una mostra de la injustícia a què viuria sotmesa la condició humana. Tanmateix, si ampliéssim la visió i observéssim l'individu com un subjecte enmig de la humanitat sencera i inserit en el context de la història, la seua mort adquiriria un aspecte ben diferent, perquè la desaparició d'uns fa possible l'espai i el desenvolupament d'uns altres, la successió de les generacions, la renovació de la humanitat i el desplegament de les seves possibilitats. Allò que és injust des de la particularitat pot ser, per tant, just des de la globalitat. Així doncs, no farem bé de jutjar al marge de la totalitat concernida.

El problema adquireix un altre aspecte, però, quan els objectius en defensa dels quals uns exerceixen els seus drets no són vistos com a legítims per part d'uns altres, els quals, per aquest motiu, tendiran a pensar que, en realitat, els primers no tenen dret a fer el que fan. Això, però, parlant amb propietat, no és en realitat un altre aspecte del problema, sinó un problema completament diferent. En aquest cas, caldrà recórrer a determinar si els objectius cercats són veritablement justos o no ho són, i fer-ho sense perdre de vista que és insostenible que un objectiu i el seu contrari siguin igualment legítims, perquè considerar les alternatives contràries un problema polític o moral en aquests termes –cosa que, per cert, es fa amb tanta freqüència com lleugeresa– és

contrari a tota lògica (dues actuacions contràries respecte a una situació determinada no poden ser, en cap cas, igual d'acceptables: o ho serà una o ho serà l'altra, o cap de les dues, però totes dues alhora, de cap manera, perquè una camisa no pot encongir i alhora no encongir, si es renta). Un cop decidit això, els qui es lamentessin per no poder exercir els seus drets, o bé serien uns ingenus o bé actuarien de mala fe si resultés que aquests pretesos drets en realitat perjudiquessin uns objectius legítims, i és que aleshores no ens trobaríem davant d'uns presumptes drets conculcats, sinó d'accions i voluntats contràries al veritable dret (dret moral, vull dir, perquè la llei pot jugar perfectament en una altra lliga).

Així que, per a acabar i tornant a la qüestió que ha suscitat aquestes reflexions: la persona que feia les consideracions del paràgraf amb què s'obria aquest escrit, tot i ser comprensible i digne de reconeixement que es mostrés amoïnada pels perjudicis causats als qui es van veure afectats pels talls de trànsit registrats el dia de la vaga general, hauria d'admetre que eren un preu raonable a pagar per part dels qui no van voler fer vaga (fos quin fos llur pensament) si els objectius que s'hi perseguien eren justos. I encara si decidíssim –ni que només fos com una concessió hipotètica– que els objectius en qüestió eren legítims (i, per tant, il·legítims els contraris), però que tanmateix també era legítim que, amb independència d'aquests objectius, els qui així ho volguessin poguessin fer de la jornada del 8 de novembre un dia feiner normal, hauria d'admetre, tenint en compte tots els elements concernits i, per tant, des d'una perspectiva global, que si les conseqüències de no tallar les carreteres i les vies (és a dir, plegar-se sense més a l'aplicació de l'article 155 i assumir l'exili de mig govern i l'empresonament de l'altra meitat i de dos líders d'organitzacions civils) eren més greus que les de no entorpir la circulació aquell dia (pèrdues econòmics particulars), els perjudicis causats eren, igualment, un preu raonable.

Dues darreres consideracions.

Primera: sempre és millor planificar bé les protestes i disposar d'una caixa de resistència per a indemnitzar els més vulnerables, sempre que se'ls pugui identificar amb raonable precisió.

Segona i final: després de constatar que la vaga va tenir un seguiment que va estar lluny de ser massiu (si ho hagués estat, en veritat, els perjudicis reals als qui no l'haguessin volgut fer haurien estat mínims) i, per tant, després que l'Estat hagi constatat que suspendre l'autogovern de Catalunya és un perjudici que és lluny –aquest sí– de resultar inassumible als catalans... què fem? No ens devem haver convertit en una mena de ratolí sense esme en mans d'un gat sense escrúpols?